

Profilul, condițiile de lucru și așteptările traducătorilor literari din România

- Sondaj 2016-

CUPRINS

<i>Despre ARTLIT</i>	3
<i>Argument</i>	3
<i>Cuvinte-cheie</i>	3
INTRODUCERE	4
Forme de desfășurare a activității traducătorilor literari. Activități conexe	5
Nivel de studii. Perfecționare profesională continuă	6
Probleme în contractarea colaborării cu editurile	6
Condiții de plată	8
Tarifele pentru traduceri literare	9
<i>Tarife minime obținute</i>	
<i>Tarife maxime obținute</i>	
<i>Tarife considerate optime de către participanții la sondaj</i>	
<i>Tarife obținute pentru traduceri audio-vizuale</i>	
Ponderea veniturilor din traduceri literare în total venituri obținute de traducători	10
Condiții pentru asigurarea calității	11
Alte aspecte ale activității traducătorilor literari	12
Așteptările traducătorilor literari față de ARTLIT	12
CONCLUZII	13
Bibliografie	14

Despre ARTLIT

ARTLIT – Asociația Română a Traducătorilor Literari a fost înființată în anul 2014 ca organizație non-profit, fără scop patrimonial, neguvernamentală, apolitică și independentă care militează pentru apărarea intereselor literare, juridice și economice ale traducătorilor literari. ARTLIT are în vedere demersuri privind cunoașterea și aplicarea la scară națională a legislației drepturilor de autor, conslierea traducătorilor în privința prerogativelor și obligațiilor care le revin, informarea corectă și sprijinirea dezvoltării profesionale continue a membrilor săi. Obiectivele majore avute în vedere sunt promovarea calității, optimizarea condițiilor de lucru și a nivelului remunerației pentru reaşezarea pe temeuri juste de dezvoltare și profesionalizarea activității de traducere literară.

Argument

Piața de carte din România, evaluată în ultimii ani la circa 60 milioane euro anual, se sprijină preponderent pe publicarea și vânzarea traducerilor de lucrări din toate sferile de interes. Însă domeniul traducerilor literare, împovărat de problemele specifice, acutizate de la an la an, este în continuare fragmentat, dezorganizat, insuficient reglementat, parazitat de amatorism. Toate acestea afectează în mod egal traducătorii literari, indiferent dacă sunt începători sau intelectuali de marcă, pasionați de munca lor și specialiști în domeniile în care traduc sau amatori obișnuiți cu lucrul de mântuială. Eforturile depuse pentru schimbarea situației actuale au fost până nu demult aproape în exclusivitate individuale, sporadice, incoerente, rămânând adesea în afara sferei de interes public.

În acest context, ARTLIT a inițiat un sondaj cu scopul de a aduce în atenția publicului percepția traducătorilor literari asupra propriului statut și condițiilor în care își desfășoară activitatea.

Cuvinte cheie

Traducători literari, proprietate intelectuală, opere derivate, dreptul de autor și drepturile conexe, cesiunea drepturilor de autor, condiții contractuale, tarife, termene de plată, perfecționare profesională continuă

Concepere chestionar: Claudia Popa, Iulia Gorzo, Lavinia Braniște, Lorin Ghiman

Interpretare și concluzii: Claudia Popa

Notă:

Acest document a fost elaborat pentru ARTLIT, dar reflectă exclusiv opiniile autorilor. ARTLIT nu își asumă răspunderea pentru eventuale utilizări sau interpretări de către terți ale datelor cuprinse în acest studiu. Informațiile au exclusiv scop orientativ și nu constituie consultanță juridică sau profesională în domeniul traducerii literare. Autorii recomandă apelarea la servicii calificate pentru orice problemă de natură juridică.

Mai multe informații despre ARTLIT sunt disponibile la adresa: www.artlit.ro.

© ARTLIT, 2016

Profilul, condițiile de lucru și așteptările traducătorilor literari din România

Introducere

Desfășurată în perioada decembrie 2015 - iunie 2016, cercetarea de față a vizat traducătorii care obțin venituri din activitățile de traducere a cărților de ficțiune și / sau non-ficțiune, precum și a materialelor audio-vizuale. Sondajul a fost instrumentat prin intermediul unui chestionar cu zece întrebări principale și a fost promovat pe pagina de internet și prin celelalte mijloace de informare ale ARTLIT.

Întrebările s-au referit la forma de desfășurare a activității de traduceri și activitățile conexe desfășurate de participanții la sondaj, modalitățile de dobândire a competențelor specifice și particularitățile colaborării acestora cu cesionarii drepturilor de autor în contractarea traducerilor, nivelul tarifar existent și cel considerat optim, precum și așteptările traducătorilor literari în raport cu asociația care dorește să le reprezinte interesele în România.

Au fost înregistrate 69 de răspunsuri valabile la întrebările principale cu variante predefinite de răspuns și un număr variabil de răspunsuri la fiecare din subpunctele cu răspuns liber. În interpretarea concluziilor se va ține seama de limitările privind numărul de răspunsuri colectate, autoselectarea eșantionului și lipsa pre-testării întrebărilor și variantelor de răspuns propuse. Răspunsurile înregistrate au la bază experiența proprie, gradul de informare curent și dezideratele participanților la sondaj – fie traducători cu experiență, fie persoane aflate la început de carieră. Rezultatele acestei analize constituie doar un indicator al situației actuale în domeniul cercetat, fiind insuficiente pentru a putea fi considerate reprezentative la nivelul pieței în ansamblu.

Trimiterile la legislația în vigoare au scopul de a prezenta în paralel situațiile *de facto* și *de jure* cu accent pe anumite aspecte ale colaborării cu cesionarii drepturilor de autor, fără considerații calitative privind cadrul legislativ actual. Documentul de față nu conține concluzii sau recomandări oficiale privitoare la domeniul traducerilor literare în ansamblu, ci urmărește să încurajeze și să susțină schimbul de opinii pe marginea aspectelor cercetate.

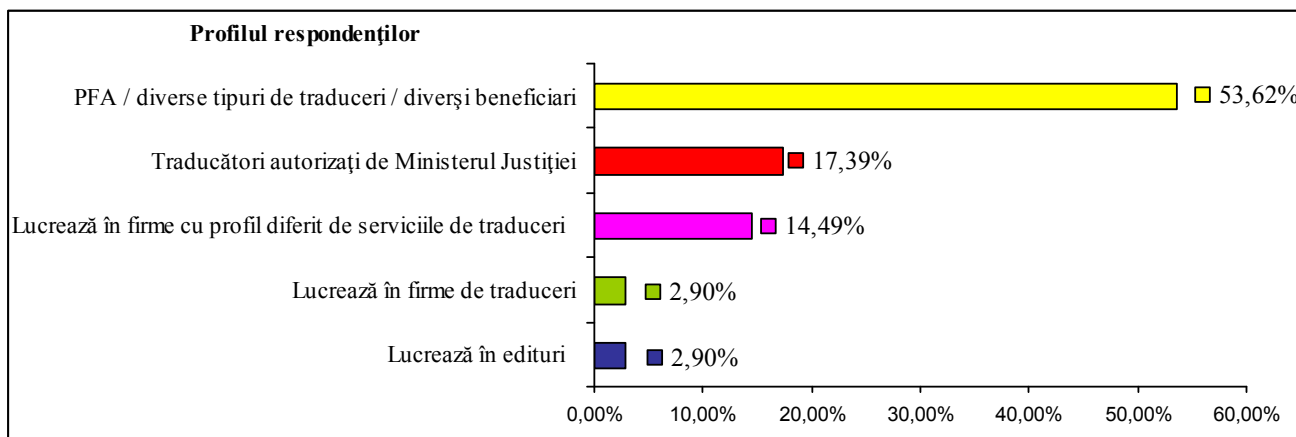
Forme de desfășurare a activității traducătorilor literari. Activități conexe prestate

Răspunsurile înregistrate la întrebările din deschiderea sondajului reflectă măsura în care participanții la sondaj se pot întreține exclusiv din activitatea de traduceri literare sau sunt nevoiți să desfășoare și alte tipuri de traduceri sau alte activități pentru completarea veniturilor.

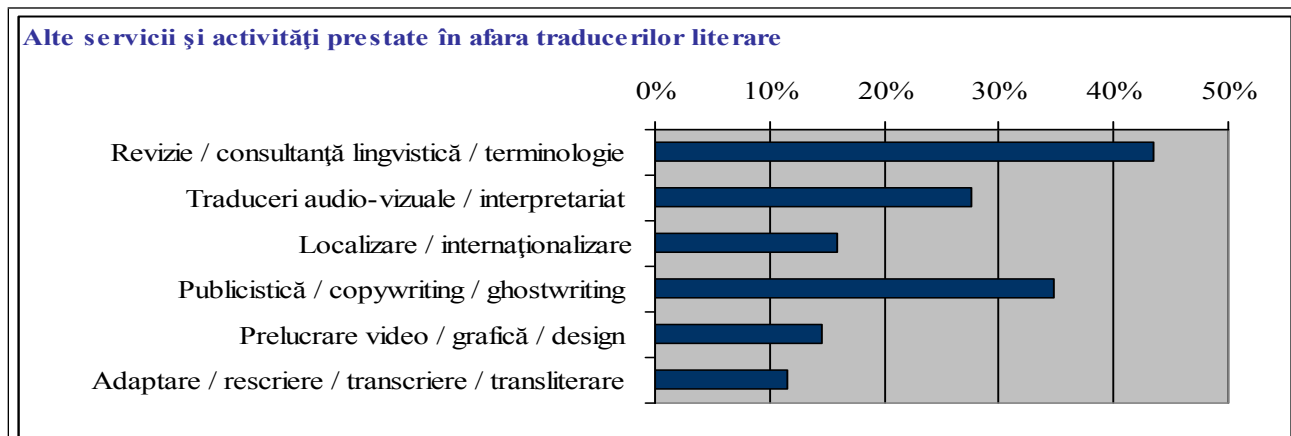
Astfel, majoritatea respondenților prestează și alte tipuri de traduceri sau chiar activități diferite pentru obținerea veniturilor: aproximativ 53,6% sunt persoane fizice autorizate (traduc și pentru alți beneficiari în afara editurilor), iar 17,3% sunt și traducători autorizați de Ministerul Justiției.

Mai puțin de 3% dintre respondenți sunt angajați ai unor edituri sau firme de traduceri, în timp ce aproape 15% sunt angajați în organizații cu alt profil de activitate, diferit de serviciile de traducere.

Peste jumătate dintre respondenți (52,1%) traduc numai pentru edituri, fără a presta și alte tipuri de traduceri, dar desfășoară cel puțin o altă activitate - diferită de domeniul traducerilor – pentru completarea veniturilor.

Alte activități prestate de traducătorii literari pentru completarea veniturilor sunt cele conexe traducerilor, dar și unele distincte, precum publicistica sau predarea limbilor străine. Dintre serviciile prestate, participanții la sondaj au indicat: revizie, consultanță lingvistică și / sau terminologie – 43,5%; traduceri audio-vizuale și / sau interpretariat – 27,5%; localizare web / internaționalizare – 15,9%; publicistică, copywriting și / sau ghostwriting – 34,8%; prelucrare video / grafică și / sau design – 14,5%; adaptare, rescriere, transcriere / transliterare – 11,6%.

Nivel de studii.

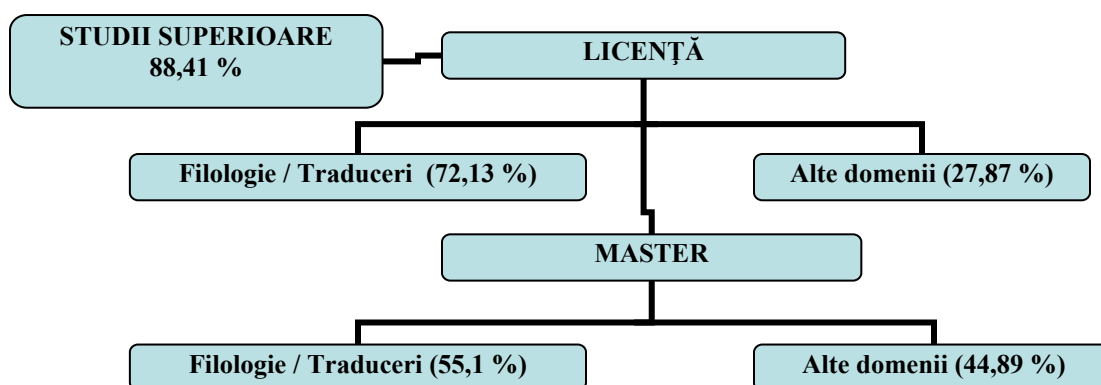
Modalități de perfecționare profesională continuă

În privința modalităților de dobândire și perfecționare a competențelor specifice profesiei de traducător literar, respondenții au indicat în proporție covârșitoare studiile superioare (88,4%), dintre care aproape trei sferturi (72,1%) sunt licențiați în filologie și / sau traduceri, restul (27,8%) fiind specializați în alte domenii.

Dintre licențiați, majoritatea (80%) au urmat și studii de master, fie în domeniul filologiei / al traducerilor (55,1%), fie în alte domenii (44,8%).

Mai puțin de jumătate dintre respondenți (46%) beneficiază de cursuri de specializare în cadrul organizațiilor în care lucrează, iar aproximativ o treime (29%) se perfecționează prin eforturi individuale, luând parte la diverse seminarii, întâlniri de lucru sau evenimente organizate de asociații sau instituții culturale.

Modalități de dobândire și perfecționare a competențelor traducătorilor literari

Probleme întâmpinate în contractarea colaborării cu editurile

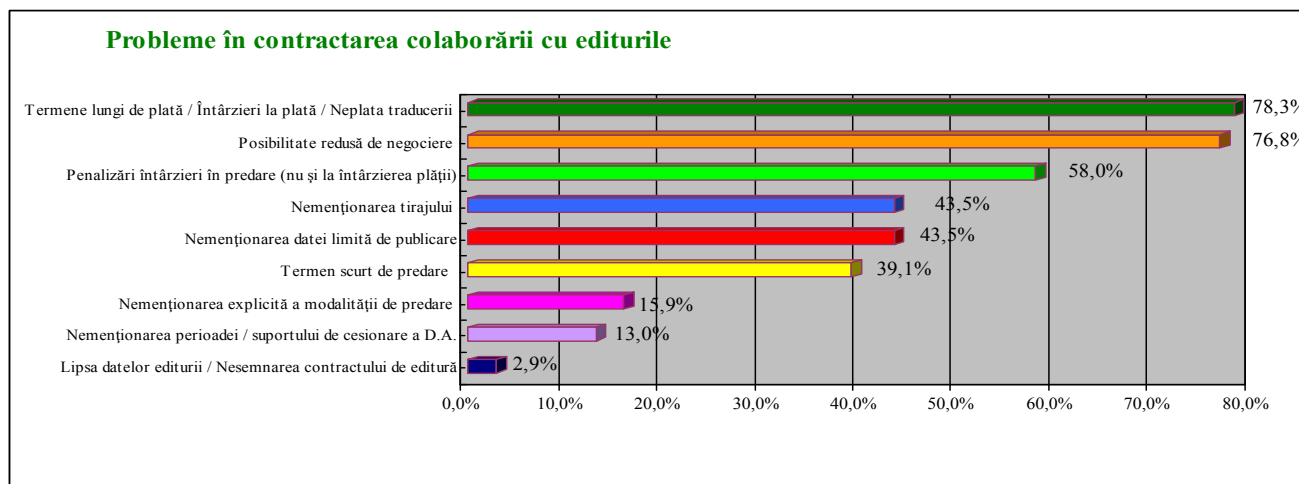
Cele mai frecvente probleme întâmpinate de traducători în colaborarea cu editurile în calitate de cesionari ai drepturilor de autor se referă la aspectele legate de încasarea onorariului - termene foarte lungi de plată, întârzieri la plată sau chiar cazuri de neplată (78,3%), precum și posibilitatea redusă sau inexistentă de a negocia clauzele contractuale (76,8%). În proporție de 58% a fost indicată prevederea în contract numai a penalizărilor pentru întârzieri în predarea traducerilor (nu și a celor pentru întârzieri la plată).

Lipsa menționării tirajului la care se angajează editura în privința publicării traducerii a fost indicată de 43,5% dintre respondenți, la nivel egal cu lipsa menționării obligației editurii de publica traducerea sau a unui termen limită în acest sens, deși aceste două aspecte sunt prevăzute de legislația în vigoare în domeniul drepturilor de autor ca elemente obligatorii care trebuie să figureze în contractele de editare (vezi și observațiile pe această temă în capitolul privind *Condițiile de plată*.)

Termenul foarte scurt de predare a traducerii a fost indicat ca problemă majoră în 39,1% din cazuri, iar lipsa menționării explicite a modalității de predare a traducerii a fost semnalată de 15,9% dintre traducători. În proporție de 13% traducătorii participanți la sondaj au semnalat o altă eludare a prevederilor legale în domeniu și anume faptul că în contractele semnate nu se preciza perioada¹ și / sau formatul (suportul) pentru care se cesionează drepturile de autor către editură.

Deși ar trebui să fie de la sine înțelese ca elemente *sine-qua-non* în orice colaborare bazată pe un acord scris, menționarea datelor complete de identificare a editurii ca persoană juridică și primirea de către traducător a contractului semnat de ambele părți sunt aspecte încă deficitare în relația cu editurile (semnalate în 2,9% dintre răspunsuri). Nerespectarea acestor cerințe scade semnificativ șansele de reușită ale unui eventual demers inițiat de traducători pentru recuperarea în instanță a drepturilor neîncasate.

Alte deficiențe semnalate s-au referit la faptul că în contracte nu se menționa obligativitatea editurii de a consulta traducătorul în privința corecturilor aduse traducerii, nerespectarea anumitor clauze sau chiar rezilierea unilaterală a contractului de către editură (refuz nejustificat de a plăti / de a publica traducerea).

Termenele scurte de predare a traducerii și ritmul de lucru alert pentru a le putea respecta **afectează nemijlocit calitatea vieții și condițiile de muncă ale traducătorilor literari**. Astfel, sacrificarea timpului liber (weekend / sărbători legale) a fost indicată în 72% dintre răspunsuri, durata de lucru mai mare de 8 ore zilnic - în 48% din cazuri, în proporție egală cu afectarea timpului dedicat verificării, autoreviziei și remedierii erorilor. Imposibilitatea de a aloca timp suficient familiei / unor activități extra-profesionale, precum și problemele de sănătate apărute ca urmare a sedentarismului specific lucrului în fața computerului au fost indicate de 45%, respectiv 42% dintre participanții la sondaj.

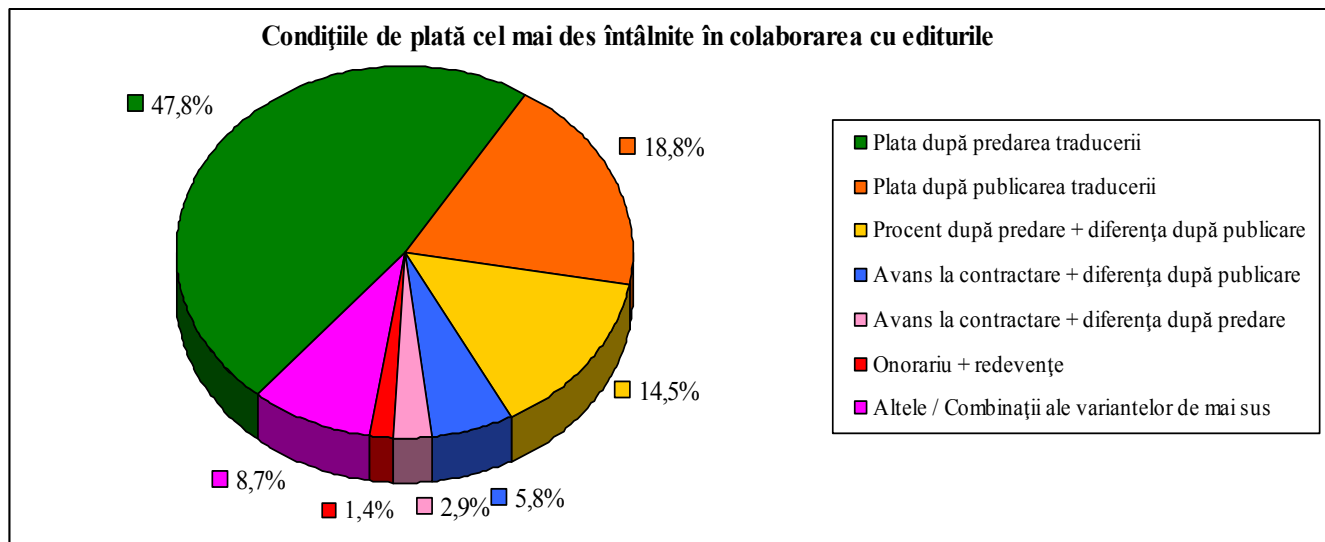
¹ Legea nr. 8/1996 rev. privind dreptul de autor și drepturile conexe prevede: „Art. 51 (1): Contractul de editare trebuie să cuprindă clauze cu privire la: a) durata cesiunii; b) natura exclusivă sau neexclusivă și întinderea teritorială a cesiunii (...)”

Condiții de plată

În privința condițiilor de plată de care au beneficiat cel mai des traducătorii în relația cu editurile, respondenții au indicat cu cea mai mare frecvență plata după predare (47,8%), urmată de plata după publicare (18,8%) și procent din plată după predare plus diferența de plată după publicare (14,5%).

Anticipată într-o oarecare măsură în capitolul privind problemele întâmpinate în contractarea colaborării cu editurile, corelarea în contracte a plății onorariului pentru traducere cu apariția acesteia sub formă de volum publicat contravine dispozițiilor actualei legislații în domeniu. Traducătorii literari trebuie să cunoască și să invoce prevederile legii dreptului de autor, care îi protejează împotriva eventualelor abuzuri constând în amânarea publicării sau chiar nepublicarea traducerii, având consecință directă refuzul plății: conform legii, editurile au obligația de a prevedea în contracte termenul limită pentru publicare², termen care poate fi menționat fie sub forma unei date limită, fie sub forma unei perioade scurse de la predarea manuscrisului. Dar îndeplinirea acestei obligații nu trebuie să condiționeze termenul de plată pentru onorariul convenit traducătorului, deoarece drepturile de autor iau naștere din momentul creării operei (traducerii), indiferent dacă aceasta este adusă sau nu la cunoștința publicului³.

Într-o măsură mai mică traducătorii participanți la sondaj au beneficiat de primirea unui avans la contractare, urmînd ca diferența de plată să le fi fost achitată după publicarea traducerii (5,8% din cazuri) sau avans și diferența după predarea traducerii (2,9%). În mod excepțional (1,4%) traducătorii participanți la sondaj au beneficiat de onorariu și redevențe. Această situație se află la polul opus celei înregistrate în UE, unde plata unui avans la contractarea traducerii constituie regula, nu excepția, iar redevențele achitate pentru depășirea anumitor tiraje pot rotunji semnificativ onorariul traducătorului.

² „Art. 51 (1): Contractul de editare trebuie să cuprindă clauze cu privire la: (...) f) termenul pentru apariția și difuzarea exemplarelor fiecărei ediții sau, după caz, ale fiecărui tiraj.” - *Legea nr. 8/1996 rev.*

³ „Art. 1 (2) și art. 3 (2): "Opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată, independent de aducerea la cunoștința publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată." - *Ibidem.*

Tarifele pentru traduceri literare

Răspunsurile privind **tarifele obținute pentru traduceri literare** au indicat diferite unități de măsură și trei tipuri de monede (USD, ROL, EUR), așa încât pentru interpretarea rezultatelor și formularea concluziilor s-a procedat la uniformizarea datelor, aproximând diversele valori indicate în echivalent EUR per unitatea de măsură aleasă ca referință și anume pagina de 2000 caractere cu spații (2000 CCS). Alegerea s-a făcut pe baza faptului că acest tip de pagină a fost menționat în cele mai multe răspunsuri, atât în privința tarifelor obținute, cât și a tarifelor considerate optime sau a unității de măsură pe care ar prefera-o cei mai mulți traducători dacă ar avea posibilitatea să aleagă. Au fost eliminate răspunsurile fără indicații valorice în analizarea tarifelor la toate cele trei categorii (tarif minim obținut, tarif maxim obținut, tarif considerat optim).

Întrebați care a fost **cel mai mic tarif obținut pentru traduceri efectuate pentru edituri**, respondenții au indicat tarife în valori absolute situate în intervalul 0,39 – 6 EUR, cu o medie ponderată de 2,04 EUR / pagina de 2000 CCS. Tarifele minime absolute declarate au fost indicate pentru engleză ca limbă sursă, iar cele mai mari tarife minime au fost indicate pentru limbi sursă rare (chineză, japoneză). Peste jumătate dintre cei chestionați (58,7%) au răspuns că cele mai mici tarife pe care le-au obținut s-au situat în intervalul 1 - 2,5 EUR / 2000 CCS. Valorile cel mai frecvent menționate (în 41,2% din cazuri) au fost de 2 și 2,5 EUR pentru 2000 CCS. Extremele valorice, sub 1 EUR, respectiv între 2,7 EUR și 6 EUR pentru 2000 CCS, au fost indicate de câte aproximativ o zecime dintre respondenți (9,52%).

Cele mai mari tarife în valori absolute s-au situat în intervalul 0,58 – 20 EUR, cu o medie ponderată de 4,34 EUR / pagina de 2000 CCS. Peste trei sferturi dintre cei chestionați (82,8%) au răspuns că cele mai mari tarife pe care le-au obținut s-au situat în intervalul 2 - 6 EUR / 2000 CCS. Valorile cel mai frecvent menționate (42,18% din cazuri) au fost de 2,5 EUR și 3 EUR pentru 2000 CCS. Aproximativ 4,6% dintre respondenți au declarat că nu au încasat mai mult de 1,5 - 3 EUR pentru o pagină format A4 tradusă (aproximativ 0,59 – 1,18 EUR / 2000 CCS). Numai 10,9 % dintre respondenți au indicat pentru cel mai mare tarif obținut valori peste 8,5 EUR / 2000 CCS.

Întrucât doar unii dintre respondenți au dat curs cerinței de a preciza anul în care au încasat tarifele respective, nu se poate trage o concluzie referitoare la existența și sensul unei eventuale tendințe de evoluție cronologică a tarifelor.

În privința **tarifului pe care l-ar considera optim pentru traduceri literare**, respondenții au indicat valori cuprinse între 2,70 – 12,1 EUR, cu o medie ponderată de 8,49 EUR / pagina de 2000 CCS. Peste un sfert dintre cei chestionați (26,6%) consideră că tariful optim ar trebui să fie între 5 și 10 EUR / 2000 CCS. Aproximativ 10 % dintre respondenți consideră că tarifele optime ar trebui să se situeze între 3 și 4,5 EUR / 2000 CCS, în timp ce aproape o cincime (18,3%) ar dori ca tarifele să depășească 10 EUR pentru aceeași unitate de măsură. Aproximativ 15% dintre respondenți nu au știut să indice tariful pe care l-ar considera optim pentru traduceri efectuate pentru edituri.

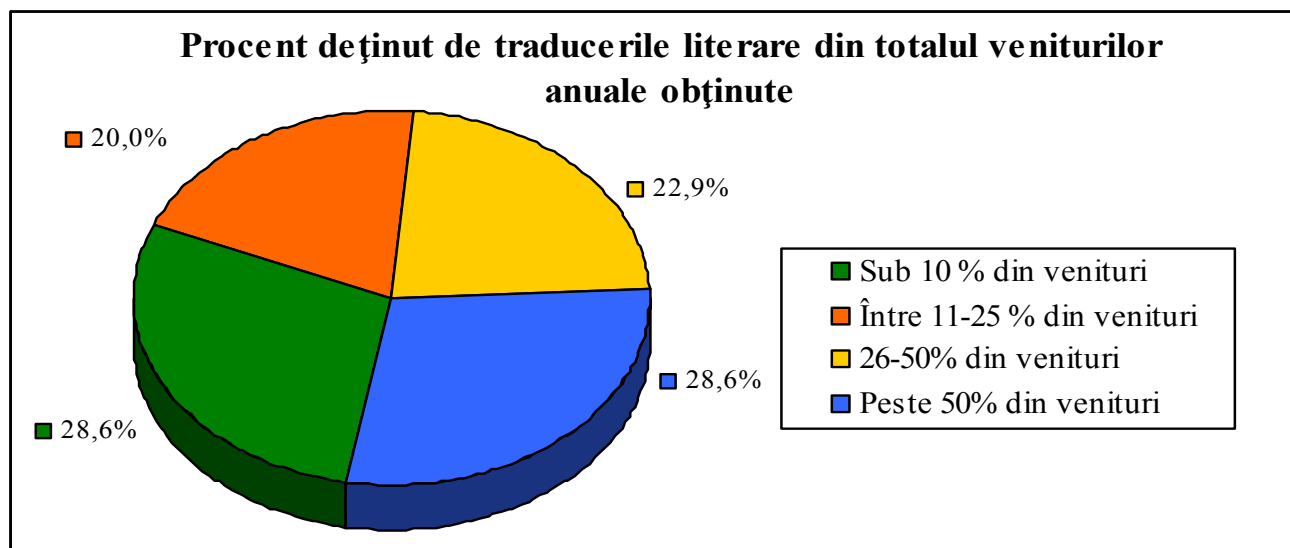
Datorită numărului mic de respondenți care prestează **traduceri în domeniul audio-vizual**, rezultatele privind remunerarea sau condițiile de lucru pentru această activitate trebuie analizate cu precauție. Numai 17,3 % dintre respondenți fac și traducere de film, dintre aceștia trei sferturi (75%) indicând că au obținut tarife între 0,4 – 4 EUR / minut, cu o medie ponderată de 1,12 EUR / minut (traducere propriu-zisă). Tarifele pentru traducere incluzând sincronizarea și subtitrarea s-au situat între 1 – 1,5 EUR / minut, cu o medie ponderată de 1,22 EUR / minut. În privința tarifului optim pentru traducerea de film, respondenții au indicat valori cuprinse între 2 – 5 EUR / minut. Răspunsurile înregistrate au indicat exclusiv engleza și franceza ca limbi sursă pentru traduceri audio-vizuale efectuate.

Sub toate cele trei aspecte cercetate referitoare la nivelul tarifelor obținute sau dezirabile se constată lipsa unui punct de vedere unitar în rândul traducătorilor, plaja de valori indicate fiind extrem de mare. Posibilele explicații țin în primul rând de particularitățile diverselor limbi sursă, situațiile diferind considerabil în privința limbilor de largă circulație (dintre care engleza este cel mai des menționată și înregistrează cele mai mici valori la toate cele trei capitole tarifare analizate) comparativ cu cazul limbilor rare (mai ales al celor care au o grafie particulară ce face irelevantă exprimarea tarifelor în funcție de numărul de caractere al paginii). În al doilea rând trebuie avute în vedere condițiile de lucru și termenele de comparație de care dispun traducătorii care își desfășoară activitatea în afara României sau ale celor care au beneficiat de condiții speciale în contractarea traducerilor (burse, granturi, subvenții în cadrul unor proiecte cu finanțare din străinătate). Nu în ultimul rând, lipsa de comunicare între traducători, slaba implicare în acțiuni comune la nivel de breaslă și deficitul informațional actual contribuie la îngreunarea identificării și agreării unor modalități realiste de îmbunătățire a aspectelor comune ale activității desfășurate, indiferent de particularitățile limbilor de lucru. În aceste condiții devine evidentă o dată în plus necesitatea unei comunicări eficiente și a unui schimb constant de informații între traducători, pentru o monitorizare corectă a situației existente și inițierea unor demersuri coerente de optimizare pe termen mediu a condiției traducătorilor literari români.

Majoritatea celor care au răspuns la sondaj (69,8%) primesc între 5 și 10 **exemplare gratuite ale traducerii publicate**, mai rare fiind situațiile în care beneficiază de numai 3 exemplare (15,9%). Cele mai puține exemplare indicate au fost 1 sau 2 (9,5% răspunsuri), iar cele mai multe - între 14 și 20 (4,8%).

Ponderea veniturilor din traduceri literare în veniturile totale obținute de traducători

În privința **procentului deținut de traducerile pentru edituri din veniturile realizate în anul precedent**, aproape jumătate dintre respondenți (49%) nu au știut să indice o valoare sau au refuzat să răspundă. Dintre cei care au răspuns, cei mai mulți (42,9%) obțin între 10% și 50% din veniturile totale din colaborarea cu editurile, restul participanților la sondaj regăsindu-se în proporții egale (câte 28,5%) în categoriile extreme: a celor care încasează mai puțin de o zecime, respectiv care obțin mai mult de jumătate din veniturile anuale, din activitatea de traduceri literare.

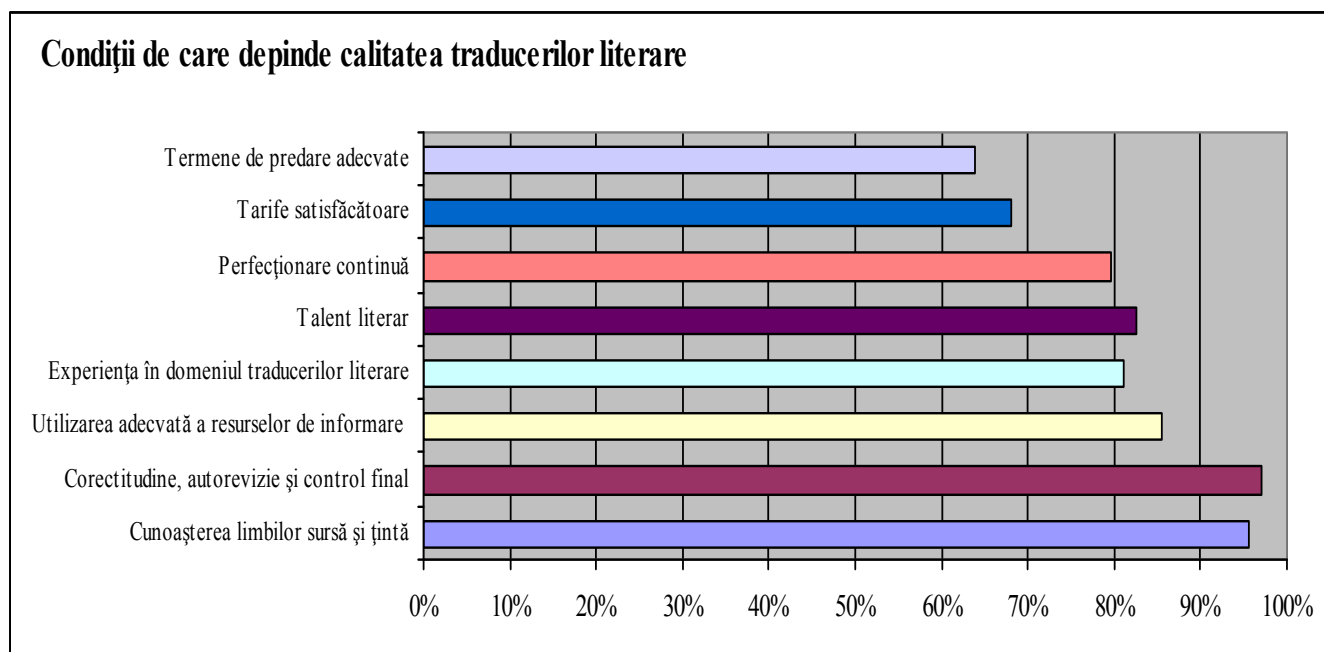
Condiții pentru asigurarea calității

În privința condițiilor de care depinde asigurarea calității traducerilor literare, participanții la sondaj au indicat în proporție covârșitoare (95,6%) cunoașterea foarte bună a limbilor sursă și țintă, precum și corectitudinea și demersurile de autorevizie și control final al traducerii înainte de predare (97,1%).

În procente aproximativ egale traducătorii consideră indispensabilă utilizarea resurselor lingvistice și surselor de informare adecvate (85,5%), experiența în domeniu (81,1%), dar și talentul literar (82,6%) și perfecționarea continuă (79,7%).

Aproximativ 68,1% dintre traducători cred că încasarea unor onorarii satisfăcătoare le-ar permite desfășurarea activității în mod optim, în relație directă cu asigurarea calității traducerilor, alte 63,7 procente indicând termenele de predare adecvate ca o condiție pentru asigurarea calității.

Alte răspunsuri au menționat pasiunea și capacitatea de efort susținut din partea traducătorului, o bună relație de colaborare cu redactorul responsabil, existența unui mediu cultural favorabil promovării traducerilor sau demersurile de susținere și recunoaștere profesională, considerate a influența favorabil domeniul în extenso.

Alte aspecte ale activității traducătorilor literari

Majoritatea respondenților (94,2%) cred că traducătorul trebuie să primească redevențe pentru reeditări ale unei traduceri sau pentru depășirea unui anumit tiraj.

În proporție de 87% traducătorii consideră că ar trebui să fie invitați la evenimentele de promovare a operei traduse publicate, iar 65% ar dori să își vadă numele menționat în toate contextele în care apare numele autorului lucrării originale, inclusiv pe copertă.

Dintre participanții la sondaj, mai mult de o cincime (22%) s-au confruntat cu reversul acestui deziderat, traducând, în întregime sau parțial, lucrări care au fost ulterior publicate având menționate numele unei alte persoane sau chiar denumirea unei firme în locul numelui lor ca traducător. Astfel de situații contravin prevederilor legale în vigoare, dreptul de autor fiind indisolubil legat de persoana autorului⁴ și comportând atribute de ordin moral și patrimonial.

84% dintre respondenți au declarat că își desfășoară activitatea în România sau lucrează din străinătate pentru beneficiari din România.

42% dintre traducătorii participanți la sondaj sunt membri ai unei asociații de profil.

Așteptările traducătorilor literari față de ARTLIT

Referitor la așteptările pe care le au față de ARTLIT, traducătorii sunt aproape în unanimitate (95%) de acord că asociația poate juca un rol decisiv în promovarea statutului profesional al traducătorilor, cu accent pe optimizarea condițiilor de lucru din punct de vedere intelectual și material. Patru cincimi dintre traducătorii participanți la sondaj consideră că ARTLIT trebuie să susțină calitatea traducerilor literare, dar trebuie și să ofere consultanță juridică la semnarea contractelor sau rezolvarea litigiilor cu editurile.

Peste 91% dintre traducători se așteaptă ca ARTLIT să inițieze demersuri care să conducă la creșterea tarifelor sau (în proporție de 82%) negocieri cu editurile și agrearea unui cadru general privind condițiile contractuale și stipularea unor tarife minime garantate.

70% dintre traducători consideră important ca asociația să desfășoare acțiuni de informare și sesiuni de perfecționare profesională continuă, precum și să se implice în schimburi de experiență și acțiuni comune cu asociații de profil din străinătate.

⁴ „Art.1 (1): Dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație intelectuală este recunoscut și garantat în condițiile prezentei legi. Acest drept este legat de persoana autorului și comportă atribute de ordin moral și patrimonial”. „Art.3 (1): Este autor persoana fizică / persoanele fizice care au creat opera.” – *Ibidem*.

CONCLUZII

În ciuda dinamismului vizibil al pieței de carte susținută masiv din publicarea de traduceri literare, a interesului crescând manifestat de importante categorii de cititori (cu deosebire în mediul online în ultimii ani) și a măsurilor fiscale recente (reducerea TVA la vânzările de carte începând de la 1 ianuarie 2016), în România traducerea cărților este în continuare cel mai prost plătită din Europa, cu tarife în medie de până la zece ori mai mici față de cele din alte țări europene. Chiar și așa, traducătorii români își încasează onorariile pentru cărțile traduse cu mari întârzieri, iar alții - deloc. Unele dintre neregulile semnalate de traducători în contractele cu editurile contravin prevederilor legislației dreptului de autor în vigoare. De regulă, contractele de editare sunt ne-negociabile, tarifele și condițiile de colaborare sunt impuse de edituri, iar din munca traducătorilor rămâne uneori numai satisfacția lucrului în sine și (nici măcar întotdeauna) „un nume adunat pe-o carte”.

De aceea, multe cărți sunt traduse de cei care nu trăiesc din această activitate, având și alte surse de venit. Iar cei care își canalizează energia creatoare preponderent către traducerile literare sunt forțați să lucreze mai mult - comparativ cu alte categorii profesionale, sacrificând adesea weekend-uri, vacanțe, hobby-uri, familie, viață personală. Condițiile necorespunzătoare de lucru și remunerare au făcut ca domeniul să fie parazitat de amatorism, în branșă pătrunzând persoane fără pregătire și / sau fără interes pentru domeniile în care traduc, fără disponibilitatea de a acorda timpul necesar și fără posibilitatea de a depune eforturile cerute pentru producerea unei traduceri de calitate. Numeroase edituri acuză calitatea slabă a traducerilor, deși adesea aleg să colaboreze cu persoane fără specializare în domeniu. Invocând dificultăți financiare și blamând mediul economic precar, cu accent pe diversele probleme specifice industriei de carte (precum distribuția deficitară sau ritmul lent de încasare), editurile mențin tarifele pentru traducerile literare la un nivel scăzut, prin aceasta afectând nu doar traducătorii începători, ci și pe cei cu experiență. Toate acestea au implicații directe în deprofesionalizarea domeniului. Lipsa de informare și ineficiența demersurilor de combatere a imaginii traducerii literare, considerată deseori mai mult un hobby decât o profesie propriu-zisă, îi fac pe aspiranții la statutul de traducător să fie slab pregătiți în lupta pentru supraviețuire în economia de piață. Insuficiențele reperi în aprecierea eforturilor necesare și percepția adesea incorectă a cerințelor și premiselor pentru desfășurarea acestei activități atrag în domeniu persoane nepregătite a face față pe termen lung acestei profesii, a cărei exercitare presupune în egală măsură o pregătire temeinică și constantă, efort susținut, talent și pasiune.

Sub egida Asociației Române a Traducătorilor Literari, eforturile de promovare a activităților specifice și dezbaterile problemelor cu care se confruntă traducătorii sunt privite drept demersuri ce pot spori șansele de optimizare a condițiilor de lucru. Se consideră utile participarea la sesiuni de informare și schimburi de experiență, implicarea în activități de perfecționare profesională continuă și lansarea unor mesaje coerente privind situația curentă în domeniu. Este evident că măsura în care traducătorii literari sunt dispuși să se implice pentru concretizarea demersurilor amintite este direct proporțională cu șansele de eliminare a consecințelor slabei activități anterioare la nivel de comunitate profesională, consecințe reflectate în principal în poziția actuală dezavantajoasă pe piața muncii.

BIBLIOGRAFIE:

- Legea nr. 8 / 1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, *M. Of. 60 / 26.03.1996, cu modif. ult. (act. 27.07.2015)*
- Convenția dd. 09.09.1886 de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, cu compl. și modif. ult., *M. Of. 156 / 17.04.1998*
- DECIZIA CONSILIULUI UNIUNII EUROPENE dd. 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2006 / 515 / CE) - *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 32006D0515, L 201 / 15*
- UNESCO Recommendation on the legal protection of translators and translations and the practical means to improve the status of translators, *Nairobi 1976, rev. 1994*
- Standard ISO 17100 : 2015, Translation Services - Requirements for translation services (*ISO 17100 : 2015*), *Aprilie 2015*
- Remuneration of authors of books and scientific journals, translators, journalists and visual artists for the use of their works, *FINAL REPORT - A study prepared for the European Commission, DG Communications Networks, Content & Technology, 2016*